

Το βιβλίο "In Deutschland wartet das Paradies auf uns" [Στη Γερμανία μας περιμένει ο παράδεισος] αναφέρεται στους Έλληνες και στις Ελληνίδες που μετανάστευσαν στο Friesland και στο Wilhelmshaven, δηλαδή στη βορειοδυτική Γερμανία, από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 και μετά ως φιλοξενούμενοι εργάτες (γκασταρμπάιτερ όπως ονομάζονταν τότε), για να εργαστούν στο εργοστάσιο της *Olympia* στο Schortens-Roffhausen. Η μελέτη υπεισέρχεται σε «αχαρτογράφητα νερά». Η συγγραφέας αρχικά δυσκολεύτηκε πολύ να βρει έγγραφα από την εποχή εκείνη, καθώς «τα γραπτά αρχεία και σημαντικά κοινωνικά, προσωπικά και στατιστικά στοιχεία» είχαν σχεδόν όλα καταστραφεί, ιδίως μετά το κλείσιμο των εργοστασίων της *Olympia* το 1992. Για αυτό και είναι αξιοθαύμαστο το πόσα στοιχεία συγκέντρωσε! Με βάση αυτά τα στοιχεία καταγράφει την ιστορία της εταιρείας, αλλά παρουσιάζει και τα φύλλα αξιολόγησης εργασίας, τα μισθολόγια, τις συλλογικές συμβάσεις και τα συμβόλαια εργασίας που ίσχυαν τότε, καθώς και τη σύμβαση «περί επιλογής και τοποθετήσεως Ελλήνων εργατών εις γερμανικάς επιχειρήσεις» συμπεριλαμβανομένης της πρότυπης σύμβασης εργασίας που είχε συνάψει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας με την Ελλάδα το 1960. Τα έγγραφα αυτά μπορεί να μην ενδιαφέρουν όλους τους αναγνώστες, αλλά είναι πολύ σημαντικά ως ντοκουμέντα. Εξάλλου δεν αποτελούν αυτά τον κορμό του βιβλίου, αλλά οι πάνω από 50 συνεντεύξεις που πήρε η Maike Wöhler από περισσότερους από 60 Έλληνες και Γερμανούς αυτόπτες μάρτυρες.

Η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «η μετανάστευση εργατικού δυναμικού στο γερμανικό εργοστάσιο της *Olympia* στο Roffhausen [...] μπορεί να θεωρηθεί ως ένα θετικό παράδειγμα επιτυχούς ενσωμάτωσης στο πλαίσιο της εργατικής απασχόλησης». Η έμφαση εδώ δίνεται στην εργατική απασχόληση. Το γεγονός ότι οι αλλοδαποί εργαζόμενοι αντιμετωπίστηκαν ισότιμα όσον αφορά τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, πράγμα, για το οποίο τα συνδικάτα αγωνίστηκαν από νωρίς, βοήθησε πολύ στην ενσωμάτωση. Οι συνεντεύξεις δείχνουν ότι τα *Olympia Werke* μπορούν να χαρακτηριστούν ως "καλός" εργοδότης. Οι επίσημοι γερμανικοί κανονισμοί δεν προέβλεπαν μαθήματα γλώσσας ή ένταξης. Και εδώ η *Olympia* προσπάθησε να κάνει ένα βήμα παραπέρα. Ο πρώτος διερμηνέας στα *Olympia Werke*, Παύλος Φωστηρόπουλος διευκρινίζει: «Η *Olympia* έδειχνε το ενδιαφέρον της να βοηθήσει τους ξένους εργάτες να ενσωματωθούν. Είχαν οργανώσει μαθήματα γερμανικών με τη βοήθεια του ανώτερου υπαλλήλου και ψυχολόγου Dr. Herbert Henschel. Εγώ τον βοηθούσα [...]. Τα μαθήματα γινόταν τα απογεύματα μετά τη δουλειά. Τα είχαν οργανώσει καλά [...], αλλά δεν έγιναν σχεδόν καθόλου αποδεκτά από τους εργαζόμενους. Όταν είχαν απομείνει μόνο τέσσερα άτομα, τα ακυρώσαμε.»

Αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι τα μαθήματα ήταν δύσκολο να συνδυαστούν με τις βάρδιες εργασίας.

«Οι συνεντεύξεις με τους Έλληνες και τις Ελληνίδες γκασταρμπάιτερ αποκάλυψαν, ότι οι ξένοι εργαζόμενοι δεν προσκλήθηκαν ούτε σε μαθήματα ένταξης ούτε σε μαθήματα γλώσσας από τη διοίκηση της εταιρείας.» Ως αποτέλεσμα, οι Ελληνίδες και οι Έλληνες αφέθηκαν λίγο-πολύ στην τύχη τους. Οι γυναίκες στα γερμανικά τα κατάφεραν λίγο καλύτερα, εν μέρει λόγω της ανατροφής των παιδιών τους και της σχετικής κοινωνικοποίησης που αυτή συνεπάγεται. Η κατάσταση ήταν διαφορετική στους άνδρες: *«Σύμφωνα με δηλώσεις των γυναικών, οι Έλληνες σύζυγοί τους είχαν στη διάθεσή τους ένα συγκεκριμένο, ελάχιστο λεξιλόγιο που τους ήταν αρκετό.»* Παρ' όλα αυτά, οι Ελληνίδες και οι Έλληνες που έμειναν εδώ για μεγάλο χρονικό διάστημα μπορούμε να πούμε ότι ενσωματώθηκαν με επιτυχία. Ο ανοικτός χαρακτήρας τους και η προθυμία τους να αγκαλιάσουν νέα πράγματα έχουν σίγουρα συμβάλει σε αυτό. Η διατήρηση των ελληνικών παραδόσεων (καθιερωμένες θρησκευτικές εορτές, εκμάθηση και διατήρηση της ελληνικής γλώσσας, [...], καλλιέργεια ελληνικών διατροφικών παραδόσεων) δεν εμπόδισαν καθόλου την ενσωμάτωσή τους.

Οι συνεντεύξεις αποκαλύπτουν μερικές ιδιαιτερότητες που οι περισσότεροι Γερμανοί πιθανώς δεν τις γνωρίζουν. Για παράδειγμα, οι Έλληνες και Ελληνίδες που ζουν εδώ εκτιμούν την τάξη και την οργάνωση στη Γερμανία: *«Ξέρω ότι οι Έλληνες εκτιμούν πραγματικά την αξιοπιστία του γερμανικού διοικητικού συστήματος και την κοινωνική ασφάλιση. Αυτό ισχύει επίσης και για το εκπαιδευτικό σύστημα και την υγειονομική περίθαλψη.»* Είναι επίσης ενδιαφέρον ότι όσοι ζουν στη Γερμανία θεωρούνται Έλληνες, αλλά ξένοι στην Ελλάδα - την ιδιαίτερη πατρίδα τους. Η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία αποτελεί μια μικρή πατρίδα για τους Έλληνες που ζουν στη Γερμανία. Για αυτό τους είναι πολύ σημαντική. Είναι λοιπόν λογικό που αφιερώθηκε ένα ολόκληρο κεφάλαιο στη συνέντευξη με τον Αρχιερέα Αντώνιο Γαλλή, τον Έλληνα «ιερέα του Βορρά» της ενορίας του Αγίου Γεωργίου στο Lübeck. Κι αυτό γιατί είναι υπεύθυνος ως μοναδικός ιερέας για περισσότερους από 4.000 Έλληνες στην βορειοδυτική Γερμανία (εκτός Αμβούργου).

Το πιο συγκλονιστικό κεφάλαιο αφορά τα λεγόμενα «παιδιά της βαλίτσας», τα οποία πηγαινοέρχονταν μεταξύ των εργαζόμενων γονέων τους στη Γερμανία και του τόπου διαμονής τους στην Ελλάδα. Η Maike Wöhler δεν έφτασε εύκολα σε αυτές τις λεπτομέρειες: *«Μόνο στην δεύτερη ή τρίτη συνάντηση ή όταν έκλεινε η συσκευή εγγραφής, οι εργαζόμενοι από την πρώτη και τη δεύτερη γενιά άρχισαν να μιλούν για αποχαιρετισμούς, χωρισμούς και απώλειες.»* Υπήρχε λοιπόν πολύς κρυμμένος πόνος, ενοχή και θλίψη. Και συχνά χύθηκαν ακόμη και δάκρυα κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων.

Η ενσωμάτωση των Ελλήνων στη βορειοδυτική Γερμανία ήταν πολύ επιτυχής παρά τις αρχικές

δυσκολίες. Δεν πρόκειται όμως για αφομοίωση, διότι οι Έλληνες έχουν μάθει να κινούνται με αυτοπεποίθηση σε διάφορους κόσμους, δηλαδή σε δύο κουλτούρες. Αυτό τους δίνει σίγουρα ένα προβάδισμα σε σχέση με πολλούς Γερμανούς. Αλλά και για τη Γερμανία η ενσωμάτωση φέρει και ένα κέρδος. Άλλωστε, η αποδοχή των Ελλήνων – ή γενικότερα των αλλοδαπών – και η ενσωμάτωσή τους είναι *«μια ουσιαστική πρόκληση για τη δημοκρατία μας.»* Και οι ενώσεις που ίδρυσαν οι ίδιοι οι μετανάστες έπαιξαν επίσης σημαντικό ρόλο σε αυτό: *«Εκ των υστέρων, οι ενώσεις [των διαφόρων εθνοτικών «ομάδων αλλοδαπών»] και ο θεσμός του Συμβουλευτικού Συμβουλίου Αλλοδαπών [στους δήμους] αποτέλεσαν σημαντικά δημοκρατικά δομικά στοιχεία στην πορεία προς την κοινωνική ενσωμάτωση.»*

Στο τέλος του βιβλίου, η Maike Wöhler τονίζει ένα σημαντικό γεγονός που δεν πρέπει να το ξεχνάμε, παραθέτοντας μια φράση του ερευνητή της μετανάστευσης Aladin El-Mafaalani: *«Η μετανάστευση των ξένων εργατών έχει αλλάξει τη Γερμανία περισσότερο από οτιδήποτε άλλο μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.»*

Η ταινία για το βιβλίο: [»Griechische Gastarbeiter im Olympia-Werk in Wilhelmshaven«](#)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ